

**Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Pszichológia Doktori Iskola
Evolúciós- és Kognitív Pszichológia Program**

Tisljár Roland

**A humor szerepe és szerveződése a társas
kapcsolatokban.**

Evolúciós modellek tesztelése

Doktori (Ph. D.) értekezés tézisei

Témavezető: Prof. Dr. Bereczkei Tamás

Pécs, 2011

ELMÉLETI BEVEZETŐ

Az itt bemutatandó kutatássorozat célja a humor társas kapcsolatokon belül mutatkozó szerveződésének feltárása, háttértényezőinek vizsgálata, valamint a kapott eredmények evolúciós modellekbe ágyazott interpretációja. A humor általánosan magasra értékelt jelleg, szinte minden típusú szociális kapcsolatunkban megjelenhet, értő használata nagyfokú elismertséget biztosít a humorizáló társaink számára (Feingold, 1992). Jelen van a meghatározó informális kapcsolatainkban, a baráti és párkapcsolatok fontos eleme (pl.: Lauer, Lauer, & Kerr, 1990; Sprecher & Regan, 2002). Kutatássorozatunkban egyrészt arra keressük a választ, hogy a humor szempontjából hogyan jellemezhetőek a baráti és a párkapcsolataink, illetve hogy az általunk ideálisnak tartott partner milyen humorjellemzőkkel rendelkezik. A partnerkapcsolatok szerveződésében fontos szerepet tölt be a pozitív asszortatív partnerválasztás, vagy más néven a homogámia keresése. Előnyben részesítjük a hozzánk hasonló emberek társaságát a baráti- és párkapcsolatainkban egyaránt (pl.: Bereczkei, Gyuris, Köves, & Bernáth, 2002; Figueredo, Sefcek, & Jones, 2006). Az ilyen jellegű kapcsolatainkat a hasonlóság jellemzi számos külső és belső tulajdonságunk vonatkozásában is (pl. Gyuris, Bereczkei, & Járai, 2010). A homogámia megjelenését és mértékét elsősorban az határozza meg, hogy az adott jelleg milyen hatást gyakorolhat a kapcsolat működésére, fontos szerepet tölt-e be ebből a szempontból. Feltevésünk szerint a humor kapcsán is megjelenik a hasonlóság, illetve annak keresése mindkét típusú (baráti és párkapcsolat) primer szociális relációinkban. A kapcsolat jellege és a résztvevő felek neme szerint feltehetőleg különbségeket találunk a kapcsolatokon belüli humormintázatokban, a férfiakra és nőkre jellemző evolúciósan kialakult szociális kapcsolati stratégiáknak és taktikáknak megfelelően (Gangestad & Simpson, 2000).

Vizsgálataink másik részében a humorpreferenciával összefüggő háttértényezőket vizsgáljuk, vagyis annak az okait keressük, hogy pontosan miért is részesítjük előnyben a humoros emberek társaságát, illetve mi az, ami hajlamosíthat erre bennünket. Megvizsgáljuk a humor és az alapvető személyiségdimenziók, illetve a testalkat összefüggéseit, ezen kívül a humor és a vonzerő összefüggéseinek kérdéskörét. Arra keressük a választ, hogy a partnerválasztás során magasra értékelt jó humorérzék (illetve ennek a nemek szerint eltérő megfelelői) ténylegesen növeli-e hordozójuk vonzerejét, vagy csupán kiegészítője az egyéb szempontok mentén történő partnerválasztásnak (Miller, 2000; Kaufman és mtsai. 2008; Li és mtsai., 2009). A párválasztással kapcsolatos kutatások az evolúciós pszichológiai egyik kiemelt területét képezik, azonban a humorral kapcsolatos vizsgálatok nagy része csak az általános preferenciák szintjéig jutott el (pl.: Bressler, Martin, & Balshine, 2006) a specifikus háttérváltozók és a humoron belüli eltérő dimenziók párválasztási jelentőségét még nem tárták fel.

A vizsgálni szándékozott specifikus kérdéskör jobb megértéséhez szükséges a humor evolúciósan kialakult funkcióinak és jelenségekörének ismerete. Tudjuk ugyanis, hogy előnyben részesítjük a humor az élet szinte minden területén, arra vonatkozóan azonban megoszlanak a

vélemények, hogy pontosan miért is tölti be a humor ezt a kiemelt pozíciót (Martin, 2007). Számos pszichológiai magyarázat és átfogó evolúciós modell született már a humor funkciójára vonatkozóan, A humor egy összetett jelleg, számos pszichológiai mechanizmus együttműködését igényli, részt vesznek benne kognitív, emocionális, valamint a társas kapcsolatokat monitorozó mentális komponensek egyaránt.

Humor és párválasztás

Az univerzális előfordulás és a rá irányuló általánosan magas fokú preferencia előrevetíti a jelleg evolúciós magyarázatának létjogosultságát. Vizsgálataink kiindulásául két evolúciós humormodell szolgált, Geoffrey Miller szexuális szelekciós elmélete (Miller, 2000), valamint Norman Li és munkatársai érdeklődésindikátor-modellje (Li et al., 2009).

A humor szexuális szelekciós elmélete szerint a humor fő funkciója a vonzerő növelése révén a párválasztás elősegítése, egy jobb alkupozíció kialakítása a párt választó fél számára (Miller, 2000, Kaufman és mtsai, 2008). Vannak azonban olyan kutatási eredmények, amelyek nem illeszthetők bele a humor szexuális szelekciós elméletébe. Több vizsgálatban is a nők a humoros férfiakat ugyan vonzóbbnak értékelték, de ugyanakkor kevésbé intelligensnek is, mint a nem humorosként jellemzett embereket (Bressler & Balshine, 2006; Lundy és mtsai, 1998). Ez arra mutat rá, hogy a humor az intelligenciától függetlenül gyakorolhat hatást a vonzerőre, és elsősorban nem az intelligencia és a kreativitás jelzése révén éri el ezt a hatást, mint ahogy azt Miller (2006) elméletének egyik feltevése állítja. Duane Lundy és munkatársai idézett vizsgálatukban (1998) még azt is találták, hogy a humoros férfiakat a nők ugyan vonzóbb kapcsolati partnerként ítélték meg, de ez csak a fizikailag vonzó férfiak esetében volt így. A kevésbé előnyös külsejű férfiak vonzerején a jó humorérzék nem emelt, ami szintén azt mutatja, hogy a humor párválasztási hatásait egyéb faktorok, például a fizikai vonzerő is befolyásolják. Ezen kívül a szexuális szelekciós elképzelés a humor párválasztási eszközként való alkalmazását hangsúlyozza, ugyanakkor az már a hétköznapi szemlélő számára is nyilvánvaló, hogy a humor nem korlátozódik csupán erre az egy területre, alkalmazása a szociális érintkezés szinte összes területén fellelhető, emiatt átfogóbb magyarázatot igényel, mint a szimplán párválasztási eszközként való meghatározás.

A Norman Li és munkatársai által javasolt érdeklődésindikátor-modell szerint a humor a társas kapcsolatok kialakítására fenntartására szolgál, segítségével jelezzük társaink felé az aktuális érdeklődésünk mértékét. Erre a feladatra a humort indirekt formája teszi alkalmassá, általa finomabb visszajelzéseket és reakciókat képes adni a személy, mint a direkt, sok esetben azonnali válaszreakciót feltételező normál kommunikatív aktusok során. Az elméletalkotók vélekedése szerint nem az tetszik nekünk, akit humorosnak találunk, hanem épp fordítva, humorosabbnak látjuk azt, aki egyébként is tetszik nekünk. A humor használatát a párválasztás területén kívül is ezek a szabályszerűségek irányítják. Segítségével folyamatos kontroll alatt tudjuk tartani szociális kapcsolatainkat, és mindezt a direkt visszajelzésekből és reakciókból fakadó esetleges konfrontálódás veszélyének nagyfokú

csökkentésével együtt tudjuk megtenni. A társas kapcsolataink ugyanis dinamikus természetűek, folyamatosan visszajelzéseket adunk és kapunk, annak függvényében, hogy érdekeinket milyen mértékben látjuk érvényesülni illetve sérülni az adott kapcsolati partner aktuális viselkedése által.

A szexuális szelekciós elképzeléssel nem harmonizáló kutatási eredmények, valamint Norman Li és munkatársai (2009) humorelméletéből kiindulva úgy véljük, hogy a humor értékelését nagymértékben meghatározza a humorizáló személynek tulajdonított vonzerő, vagyis minél vonzóbbnak látjuk a másikat, annál inkább értékelni fogjuk a humorát is.

Homogámia és humor

A humornak a párkapcsolatok működésére gyakorolt hatásával számos vizsgálat foglalkozott. A kapcsolattal való elégedettség több vizsgálat eredményei szerint is összefüggésben áll a felek által a kapcsolaton belül használt pozitív és negatív humor mennyiségével, az adott humor pólusának megfelelő irányba mozdítva el azt. Ha a személyek, elsősorban a konfliktushelyzetek megoldása során pozitív humort használnak, az javítja a kapcsolat működését, míg az ugyanilyen helyzetekben alkalmazott nagyobb mértékű negatív humor csökkenti a kapcsolattal való megelégedettség mértékét.

A párkapcsolaton belüli humorhasonlósággal, és annak a kapcsolat működésére gyakorolt specifikus hatásaival eddig három vizsgálat foglalkozott (Murstein & Brust, 1985; Priest & Thein, 2003; Barelds & Barelds-Dijkstra, 2010). Bernard Murstein és Robert Brust (1985) klasszikus vizsgálatában karikatúrákból, rövid képregényekből és viccekből álló ingeranyag humorosságát ítéltették meg a résztvevő párok tagjaival, emellett kérdőíves módszerrel tárták fel a résztvevők kapcsolattal való elégedettségét. Az eredmények szerint a párok humorpreferenciája hasonlóságot mutatott, és ennek a hasonlóságnak a mértéke jól előre jelezte a felek párkapcsolattal való elégedettségének mértékét is. Robert Priest és Melinda Taylor Thein (2003) a humor hasonlóságát szintén a hasonló humorpreferencia felől közelítették meg, különféle típusú humorforrások (pl.: szöviccek, inkongruens tartalmak) humorosságát kellett megítélnie a vizsgálatban részt vevő házaspárok tagjainak, valamint a kapcsolatukkal való elégedettségüket mérő kérdőívet kitölteni. Az eredmények hasonlóságot mutattak a párok humorpreferenciájában, de ez a hasonlóság nem állt összefüggésben a felek kapcsolati elégedettségének mértékével. A holland kutatópár, Dick Barelds és Pieterneel Barelds-Dijkstra (2010) vizsgálatában szintén házaspárok vettek részt, és a korábbiakhoz hasonlóan szintén kérdőíves módszerrel folyt. A párkapcsolati elégedettséget a korábbiakhoz hasonlóan a kapcsolat különféle aspektusaira, és az általános elégedettségre rákérdező kérdések révén mérték.

Az eredmények azt mutatták, hogy hasonlóság mutatkozott a párok humorában a humor produkció és a humor iránti attitűdök vonatkozásában, valamint a nők humorprodukciónak és a férfiak humor iránti attitűdjének szintje között. A vizsgálatban az együtt élő párok humorát két szempontból is vizsgálták. A résztvevők kitöltötték önmagukra és a párjukra vonatkozóan is az

alkalmazott humorkérdőívet, ami alapján a kutatók a kettő közötti átfedés nagyságára, illetőleg a közöttük mutatkozó különbség mértékére keresték a választ.

Ezt a módszert több vizsgálatban is használták a párpreferenciák mérésére (pl.: Figueredo, Sefcek, & Jones, 2006). Saját vizsgálatainkban ez okból kifolyólag két lépésben vizsgáltuk a párok közötti humorstílusbeli hasonlóság megjelenését. Elsőként a partnerek tényleges önértékelése alapján, a második fázisban pedig párkapcsolatban élő személyek saját magukra, illetőleg a partnerükre vonatkozó jellemzése alapján. Figueredo és munkatársai (2006) együtt élő párok személyiségdimenzióban mutatkozó hasonlóságát ellenőrző vizsgálatának eredményei alapján azt feltételeztük, hogy a kapcsolaton belüli humorhasonlóság mértékére számos tényező hatást gyakorol, ezért nem feltétlen jelentkezik az együtt élő partnerek között. A homogámia feltehetően inkább a partnerpreferenciákban érvényesül, vagyis az emberek ugyan önmagukhoz hasonló partnert szeretnének párnakul, de ez nem minden esetben valósul meg a tényleges párkapcsolatoknál. Emellett azonban a korábbi kutatások egybehangzó véleménye a szerint a humor egyes dimenziói hatást gyakorolnak a párkapcsolat működésére, jellegüktől függően pozitív-, vagy negatív irányba mozdítva el a felek párkapcsolattal való elégedettségét.

Az ideálisnak tartott partnerek tulajdonságai között is előkelő helyen szerepel a humor. (Feingold, 1992). Tudjuk továbbá, hogy a nők választásait nagyobb mértékben befolyásolja a lehetséges partner humora, ez azonban csak abban az esetben van így, ha a partner fizikai vonzereje elér egy átlagos, a nő számára megfelelőnek tartott értéket. Ez azonban csak egy általános preferenciának a meglétéről tanúskodik, az nem derül ki ezekből a vizsgálatokból, hogy az emberek pontosan mit is értenek jó humor alatt. Úgy tűnik, hogy a férfiak és a nők némileg mást értenek jó humorérzék alatt.

A férfiak jellemzően azt tartják ilyen tulajdonsággal rendelkezőnek, aki preferálja az ő humorukat, nevet a vicceiken, míg a nők inkább azokat a személyeket látják jó humorérzékűnek, aki képes megnevettetni őket (Bressler, Martin, & Balshine, 2006). Ez a tendencia a férfiak és a nők evolúciósan kialakult eltérő párválasztási stratégiához és taktikáihoz kapcsolható, melyek szerint a nemek számára némileg eltérő preferenciák biztosítják a sikeres reprodukciót. A humor szerepet játszik ebben a folyamatban, általa reklámozzuk az előnyös mentális tulajdonságainkat (Miller, 2006; Kaufman és mtsai, 2008), bár egyes vélemények szerint fordított irányú kapcsolat áll fenn a humor és a vonzerő között, vagyis akit már eleve vonzónak látunk, azt fogjuk humorosabbnak is percipiálni (Li és mtsai, 2009).

A párkapcsolati döntéseink alakításáért általában két mechanizmust tesznek a felelőssé a kutatók. Az egyik az asszortatív párválasztás vagy homogámia néven ismert módszer, mely szerint számos tulajdonságunk tekintetében a hozzánk hasonló partnereket preferáljuk. A másik feltevés a komplementaritás elve néven ismert, és lényegét tekintve azt mondja ki, hogy a párválasztási döntéseinket a tőlünk némileg eltérő személyek preferenciája jellemzi, vagyis olyan partnereket részesítünk előnyben, akik egyes tulajdonságainkat tekintve kiegészítenek bennünket, kompenzálva a mi esetleges vélt vagy valós hiányosságainkat.

A személyiségjegyek kapcsán a két feltevés tesztelését végezte el Figueredo, Sefcek és Jones (2006), melynek során arra jutottak, hogy a döntéseink háttérében mind a két preferencia felfedezhető. Az ideális partnerről alkotott képünk azt a célt szolgálja, hogy irányítsa a párválasztási döntéseinket, egyfajta normaként funkcionáljon a konkrét döntések meghozatala idején. Eredményeik szerint az emberek a Big Five-ként ismert mind az öt nagy személyiségdimenzió (Nyitottság, Lelkiismeretesség, Extroverzió, Barátságosság, Neuroticitás) önmagukhoz hasonló partnereket keresnek, de a náluk még inkább lelkiismeretes, extrovertált és barátságos személyeket preferálják inkább, illetve azokat, akik szintén kevésbé neurotikusak náluk.

A Rod Martin és munkatársai (2003) által kidolgozott humorkonceptió egyes dimenziói számos többszörösen alátámasztott kapcsolatot mutatnak az említett személyiségjegyekkel, mely kapcsolatok arra a feltevésre vezetnek minket, hogy a Figueredo és munkatársai által tapasztalt preferenciák a humorstílusokra vonatkozóan is megjelenhetnek.

Azt feltételeztük, hogy a homogámiára, és a komplementaritásra törekvés az egyes humorstílusok vonatkozásában is megjelenik. A párok eszerint önmagukhoz hasonló humorstílusjegyekkel rendelkező partnert keresnek. Emellett a humorstílusokhoz kapcsolódó személyiségjegyek (Martin és mtsai, 2003) ismerete alapján azt feltételezzük, hogy a pozitív humorjegyekben a sajátjuknál némileg magasabb, a negatív humor skáláin pedig a saját értéküknél némileg alacsonyabb értékkel rendelkező partnert tartanak ideálisnak. Mivel a férfiak humorára jellemző a produktivitás, és a nők hasonló jellegű humorát is inkább férfias jellegnek tartják (Bressler és mtsai, 2006), ezért azt is feltételezzük, hogy a férfiak az aktív pozitív humort megjelenítő kapcsolatépítő humordimenzióban nem preferálják az övéknél magasabb értékkel rendelkező nőket párkapcsolati partnerként.

Az önértékelés és a kötődési típus párkapcsolati funkciója

A felnőtt kötődési típus a saját magunkra és másokra vonatkozó általános képünk alappilléret képezi. A korábban használt kötődést mérő eljárások a jól ismert, négy elkülönült kötődési típust elkülönítő modellekkel dolgoztak. Az újabb elképzelések nem típusokat, hanem csupán két dimenziót, a Szorongást és az Elkerülést használják. Ez a megközelítés egy kontinuum mentén ábrázolja az egyénre jellemző kötődési mintázatot, amely révén a finomabb egyéni különbségek is vizsgálhatóvá váltak az adott dimenzión. A kötődés szorongási dimenziója azt mutatja meg, hogy mennyire érezzük jól magunkat a másokkal fenntartott szoros kapcsolatokban, melyet az önmagunkról alkotott véleményünk befolyásol. Az elkerülés kötődési dimenzió pedig arról közöl információt, hogy milyen mértékben hiszünk abban, hogy a minket körülvevő emberek támogató és biztonságot jelentő módon fognak megnyilvánulni irányunkban. A két kötődési dimenzió tehát alapvetően befolyásolja a társkapcsolataink működtetését. Mellettük azonban további lényeges szerepet játszik az aktuális önértékelésünk, az arra vonatkozó elképzelésünk, hogy az egyes, számunkra fontosnak tartott tulajdonságokban milyen minőséggel rendelkezünk. Ez nagyban meghatározza a párválasztási döntéseinket is, egyfajta mérceként funkcionálva a lehetséges párkapcsolati partnerek értékelése során

(Fletcher & Overall, 2008). Feltételezésünk szerint a társkapcsolati viszonyaink szabályozásában fontos szerepet játszó humor is kapcsolatban áll az említett két tényezővel, a személyre jellemző humorstílust meghatározza az, hogy milyen a kötődési dimenziókon elfoglalt helye és az aktuális önértékelése az illetőnek.

A kötődés és az önértékelésnek a partnerkapcsolatok kialakításában és fenntartásában játszott szerepéből kiindulóan azt feltételezzük, hogy az említett két dimenzió befolyást gyakorol az egyénre jellemző humorstílusokra, valamint az egyéni párkapcsolati humorpreferenciákra is.

HIPOTÉZISEK

A humor kapcsolatszabályozó szerepének vizsgálata során fontos az egyéni humorpreferenciák egyéb jellemzőkkel, fizikai és személyiségbeli attribútumokkal való kapcsolatának ellenőrzése. A humor vonzerőt befolyásoló szerepe mellett a baráti és párkapcsolatokban, valamint a párkapcsolati preferenciákban való esetlegesen nemenként eltérő szerveződésének feltérképezése részletes képet adhat a humor interperszonális kapcsolatokban lévő adaptivitásának vizsgálatához. A kapcsolati működést alapvető szinten befolyásoló kötődési és önértékelési dimenzióknak az egyén humorára, és a humorpreferenciáira gyakorolt hatásának feltárása szintén további adalékul szolgál a humor funkcionális értelmezéséhez. A felmerülő kérdések megválaszolását a következő hipotézisek ellenőrzése révén szándékoztuk megtenni:

1. Az extrovertált és túlsúlyos (piknikus alkatú) személyek nagyobb mértékű humorpreferenciát mutatnak, mint a populáció egyéb tagjai.
2. A humorosság megítélését pozitívan befolyásolja a humorizáló személy egyéb jellemzői (pl: külső) alapján meglévő vonzerejének mértéke.
3. A baráti kapcsolatok tagjai hasonló humorstílussal rendelkeznek, és ez a nemek eltérő evolúciós stratégiái miatt nemi különbségeket mutatnak.
4. A párkapcsolatokban élő felek humorának hasonlóságának mértéke nincs összefüggésben a felek kapcsolattal való elégedettségével.
5. A párkapcsolati humorpreferenciákban megjelenik a hasonlóság keresése, a felek hozzájuk hasonló, de náluk némileg pozitívabb, illetve kevésbé negatív humorú partnereket keresnek.
6. A kötődési és önértékelési dimenziók befolyásolják az egyéni humorstílust és a párkapcsolati humorpreferenciát is.

ELSŐ VIZSGÁLAT

Módszer

A kutatásban résztvevő személyek száma 62 fő volt. Az érzelmi labilitást mutató egyének (15 fő), valamint a magas disszimulációs pontszámot elérő vizsgálati személyek (6 fő) szűrésre kerültek a vizsgálat kezdeti szakaszában, ezért ők nem szerepeltek a vizsgálat további részében. Ezután a teljes kutatásban 41 fő vett részt, nemek szerint 21 férfi és 20 nő. Az összes vizsgálati személy közül túlsúlyosnak tekinthető 51,2 %. Az átlagos életkor 35,0 (30-40) év.

A kutatás során három mérőeszköz került alkalmazásra, melyek segítségével a személyiségtípust, az esetleges túlsúly mértékét megadó testtömeg-indexet, valamint a humorpreferencia szintjét határoztuk meg.

A vizsgálat első lépéseként az EPQ teszt kitöltésére kértük a résztvevőket, az erre adott válaszok alapján a személyiségtípus meghatározására a skála magyar standard pontértékeit vettük figyelembe (Matolcsi, 1991). A vizsgálatunk szempontjából a teszt *extraverzió* skáláján mutatott pontértékek voltak fontosak, a többi három skála (*neuroticitás*, *pszichoticizmus*, *hazugság-skála*) értékei nem kapcsolódtak hipotéziseinkhez, emiatt nem kerültek további elemzésre. A kapott értékek alapján, a teszt standard értékeinek megfelelően, a nemek szerint eltérő pontértékek alapján három csoportot alakítottunk ki (*extrovertált*, *introvertált*, *átlagos*).

A testalkattípus megállapítása áttételesen, a testtömeg-index meghatározása révén történt meg. Az index meghatározásához az adott testmagasságnak megfelelő ideális testsúlyt, illetve az attól való elérés mértékét meghatározó, nemzetközileg általánosan elfogadott arányszámot vettük figyelembe. Ennek alapján a testtömeget (méterben megadott) elosztottuk a testmagasság négyzetével (kg/m^2). A kapott értékek alapján három csoportot különítettünk el: *sovány* (20 kg/m^2 alatt), *normál* (20-25 kg/m^2), valamint *túlsúlyos* (25 kg/m^2 felett) részmintákat.

Harmadik lépésként a humorpreferencia mértékének mérésére egy saját készítésű tesztet töltöttünk ki a résztvevőkkel, melynek kialakítása során mintaként korábbi mérőeszközök, például a Bressler és munkatársai (2006) által a humorpreferencia mérésére kidolgozott mérőeljárásokat vettük alapul. A kérdőív szituációkat tartalmaz, melyek kapcsán a vizsgálati személyek 10 fokú Likert-skálán súlyozták a lehetséges (humoros) válasz használatának esélyét a saját maguk vonatkozásában.

Eredmények

A humorpreferencia értékein többszemponos variancia-analízist végeztünk el a NEM (nő, férfi), SZEMÉLYISÉGTÍPUS (extrovertált, introvertált, átlagos) és a TESTTÖMEG (normál, sovány, túlsúlyos) független mintás faktorok bevonásával. A NEM-nek szignifikáns főhatása van ($F(1,27)=4,97$, $p=0,035$), a férfiak jobban előnyben részesítik a humort, mint a nők (férfiak: átlag=5,50, szórás=0,68; nők: átlag=3,78, szórás=0,63). A TESTTÖMEGNEK nem volt főhatása

($F(2,27)=1,93$, $p=0,165$), vagyis a három csoport (normál, sovány és túlsúlyos) ugyanolyan mértékben preferálja a humort. A SZEMÉLYISÉGTÍPUS alapján sem volt különbség a humorpreferenciában ($F(2,27)=0,86$, $p=0,44$), viszont a TESTTÖMEG x SZEMÉLYISÉGTÍPUS interakciónál tendencia jelentkezett ($F(3,27)=2,75$, $p=0,062$). Az elvégzett post-hoc tesztek kimutatták, hogy az introvertált csoportban a túlsúlyosak jobban preferálják a humort a normál testsúlyú csoporthoz képest ($p=0,04$), míg az extrovertált csoportban a testtömegnek nincs szignifikáns hatása ($p=0,17$). A többi interakció nem volt szignifikáns (minden $p>0,31$).

Az eredményeket összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az egyénre jellemző extraverzió mértéke önmagában nem befolyásolja a humorpreferenciát, vagyis a nagyobb mértékű szociabilitással jellemezhető személyekre nem jellemzőbb a humoros válaszok előnyben részesítése a populáció többi tagjától eltérő mértékben.

Ezzel szemben viszont ez a különbség kimutatható volt az intovertált túlsúlyos csoporton belül, vagyis ők az introvertált társaiknál nagyobb arányban választották a humoros reagálás lehetőségét. Jelen vizsgálat egyfajta előtanulmányként szolgált a humor esetleges párválasztási jelentőségének feltárásában. Eredményeink azt sugallják, hogy a humoralkalmazás megnövekedett mértékben jelenhet meg egyéb, a vonzerővel összefüggő fizikai és személyiség jellemzők adott kombinációja esetén, a párválasztási sikerességet az egyéni erőforrások függvényében maximalizálni szándékozó trade-off mechanizmus működésének eredményeként.

MÁSODIK VIZSGÁLAT

Módszer

A vizsgálatban összesen 499 fő (121 férfi, 378 nő) vett részt. A vizsgálatban részt vevő férfiak a 17 és 74 év közötti életkori tartományba estek (M: 38,9 év, SD: 12,48), a nők pedig a 17 és 67 év közöttibe (M:33,7 év, SD:10,82). Ezzel gyakorlatilag lefedték a teljes felnőtt életkori sávokat, azt azonban meg kell jegyezzük, hogy a vizsgálati személyek nagyobb része a negyven év alatti korúakból került ki (366 fő).

A vizsgálatához összesen hat rövid (kb. egy perces időtartamú) videofelvételt készítettünk, melyeken egy férfi vagy egy nő látható. A felvételek két hosszabb beszélgetésből kerültek kivágásra, melyben a kamera kizárólag egy személy viselkedését rögzítette, a vele beszélgető társak nem láthatóak, csupán a hangjuk hallható. A felhasznált részletek a felvételen látható személyek által használt humornak megfelelően kerültek elkülönítésre, három csoportba rendezve: (1) aktív humor – a személy humorizál, a többiek nevetnek ezen, (2) passzív humor – a személy mások humorára pozitív reakciót ad, (3) humormentes kondíció – a személy beszélget a többiekkel, mindenféle humoralkalmazás nélkül. A három csoportba való elkülönítést független megítélők véleményei által végeztük el, akik besorolták a látott felvételeket a három kondíció valamelyikébe. Ezt követően az

egy-egy kondícióba sorolt felvételek közül kiválasztottuk az adott kondíciót a leginkább megjelenítő videót, szintén független megítélők segítségével. Az eljárás következtében tehát összesen hat rövid videófelvételt kaptunk, melyek közül háromban női, háromban pedig férfi alany volt látható. A felvételeken látható női és férfi alany mindhárom kondícióban ugyanaz a személy volt, mindhárom filmrészlet ugyanaz az egy hosszabb beszélgetés során került rögzítésre a női és a férfi alany esetében egyaránt.

A vizsgálatban résztvevőknek az internet igénybevételével jutattuk el a vizsgálati anyagokat, melyeket egy kérdőívvezésre és preferenciavizsgálatok elvégzésére is alkalmas internetes oldal (Kwik Surveys) által biztosított netes felületen kellett kitölteniük. A vizsgálat első részében demográfiai kérdésekre válaszoltak, majd azt követően, hogy minden kérdésre választ adtak, egy videófelvételt láttak, melyen egy velük ellentétes nemű személy volt látható, a három kondíció valamelyikében (aktív humor, passzív humor, humortalan). A vizsgálati személyek által kapott kondíció a program által random módon került kiválasztásra. A video megtekintését követően a felvételen látott személy feltételezett tulajdonságait (pl.: vonzó, jó humorú, intelligens) kellett meghatározniuk egy hétfokú Likert-skálán.

Eredmények

Az elemzés első felében a vonzerő és a humorérzék humorkondíciók szerinti összehasonlítását végeztük el. Első lépésként a vizsgálati személyek által megtekintett humorkondíciók szerint elkülönítettünk három csoportot. Ezután egyszempontos varianciaanalízissel megnéztük a vonzerő és a jó humorérzék mutatókra adott pontszámok csoportok közötti különbségeit. Post hoc elemzésként Tukey HSD-t használtunk.

Az ANOVA alapján megállapítható, hogy a férfiak vonzerő szempontjából nem tettek különbségeket az egyes csoportok között, ugyanannyira vonzónak látták az aktív humorú, a passzív humorú, és a humortalan kondícióban látott hölgyet is ($F(2,118)=0,009$, $p=0,991$).

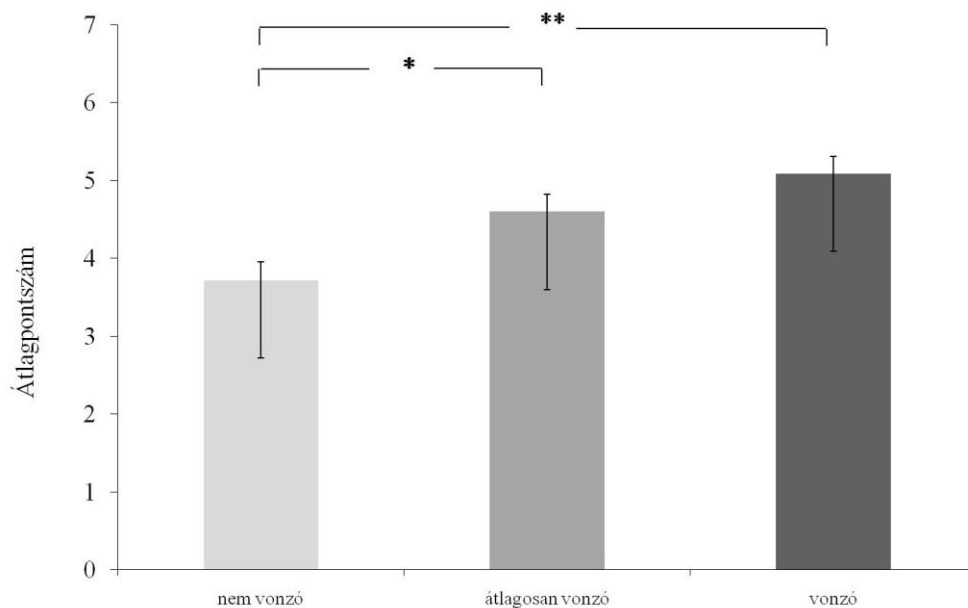
A női vizsgálati személyek viszont csoportok szerint szignifikánsan eltérő vonzerő-pontszámokat adtak a látott férfiakkal ($(2,375)=5,553$, $p<0,01$). A nők a passzív humorú férfit szignifikánsan vonzóbbnak látták, mint az aktív humorút ($p<0,01$) ($3,85>3,32$), emellett a humortalan kondícióban látott férfit is tendenciaszinten vonzóbbként értékelték, mint az aktív humorú alanyt ($p=0,080$) ($3,73$ vs. $3,32$). A passzív humorú és a humortalan kondícióban látott férfiak vonzereje között nem mutatkozott különbség.

A férfi kísérleti személyek által adott pontszámok a vonzerőhöz hasonlóan nem különböztek a csoportok között a nők humorérzékének megítélésében sem ($F(2,118)=0,698$, $p=0,500$). A nők ezzel szemben itt is csoportok szerint eltérő pontszámokat adtak az ANOVA eredményei alapján ($F(2,375)=20,175$, $p<0,001$). Az aktív és a passzív humorú csoportokban látott férfiakat is szignifikánsan humorosabbnak értékelték, mint a humortalan kondícióban látott férfit (mindkét

esetben: $p < 0,001$) (4,95; 5,12 vs. 3,92). Az aktív és a passzív humorú csoport között nem mutatkozott szignifikáns különbség a nők által adott humorérzékre vonatkozó pontszámok tekintetében.

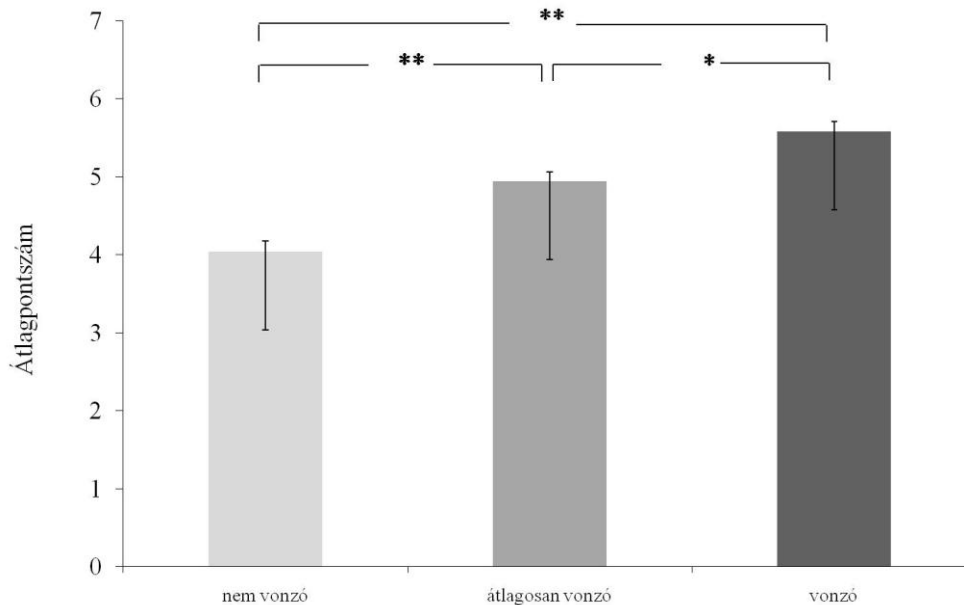
Az elemzés második lépéseként a vonzerőnek a humor megítélésére gyakorolt hatását vizsgáltuk. A videókön látható személyeknek adott vonzerőpontszámok alapján három csoportot hoztunk létre (átlag alatti vonzerejű, átlagos vonzerejű, átlag feletti vonzerejű). Ezt követően egyszempontos varianciaanalízissel összehasonlítottuk a három csoport átlagait a látott személyek jó humorérzékére vonatkozóan. Post hoc elemzésként Tukey HSD-t használtunk.

Az ANOVA alapján szignifikáns különbség mutatkozott a csoportok között a férfiak esetében ($F(2,118)=9,903$, $p < 0,001$). A férfiak az átlagosnál nagyobb mértékben vonzónak tartott nőket humorosabbnak találták, mint az átlag alatti vonzerejűeket ($p < 0,001$) (5,09 vs. 3,72), emellett az átlagos vonzerővel bíró nőket is humorosabbnak látták az alacsony vonzerejű hölgyeknél ($p < 0,05$) (4,60 vs. 3,72). Az átlag feletti és az átlagos vonzerővel rendelkező nők csoportjai között nem volt szignifikáns különbség a nekik tulajdonított humorérzék mértékében (lásd: 1. ábra).

1. ábra A vonzerő szempontjából elkülönített csoportoknak tulajdonított átlagos humorosság-értékek és különbségeik a nők esetében (*- $p < 0,05$, **- $p < 0,01$)

A varianciaanalízis a nők ítéleteiben is különbségeket mutatott ki a vizsgált csoportok között ($F(2,375)=34,526$, $p < 0,001$). A nők a leginkább vonzónak látott férfiakat humorosabbnak is találták az átlag alatti vonzerővel rendelkezőnél ($p < 0,001$) (5,58 vs. 4,04). Az átlagos vonzerejű férfiakat is humorosabbnak látták, mint a kevésbé vonzóakat ($p < 0,001$) (4,98 vs. 4,04). Viszont a férfi megítélőkkel ellentétben a nők az átlag feletti vonzerejű férfiakat humorosabbnak találták az átlagos vonzerejű társaiknál is ($p < 0,01$) (5,55 vs. 4,94) (lásd: 2. ábra).

2. ábra A vonzerő szempontjából elkülönített csoportoknak tulajdonított átlagos humorosság-értékek és különbségeik a férfiak esetében (*- $p < 0,05$, **- $p < 0,01$)

Az eredményeink azt mutatják, hogy a férfiak számára a nő humora nem befolyásolja számottevően annak vonzerejét. Több korábbi vizsgálat is arra az eredményre jutott, hogy a férfiak párpreferenciáit legnagyobb részben a lehetséges partner fizikai vonzereje határozza meg (Lundy, Tan, & Cunningham, 1998; Bressler, Martin, & Balshine, 2006), az egyéb személyiségvonások (így humor is) csak kis részben befolyásolják a kezdeti párpreferenciáikat.

A nők vonzerővel kapcsolatos ítéleteik esetében sem tűnik számottevőnek a lehetséges férfitárs humorja. A vizsgálatban részt vevő hölgyek vonzerő pontszámai sem a Miller (2006) által feltételezettek szerint alakultak, vagyis a nők nem az aktív humorú férfit értékelték a legmagasabbra a vonzerő-skálán. Ezzel éppen ellentétesen, ez a kondíció volt az, amiben a legkevésbé vonzónak értékelték a felvételen szereplő férfit. Ennek alapján úgy tűnik, hogy a humor ebben az esetben sem fejtett ki meghatározó szerepet a vonzerő befolyásolásában, ezért indokolt volt a további, a humor és a vonzerő között fordított viszonyt feltételező elméleti elképzelés tesztelése.

Az eredményeink azt mutatták, hogy a férfiak az általuk az átlagosnál vonzóbbnak ítélt hölgy humorát magasabbra értékelték, mint abban az esetben, ha nem találták vonzónak a hölgyet. A nők esetében ehhez még az is társult, hogy leginkább vonzónak látott férfiak humorát értékelték a legmagasabbra, ezt követte az átlagosan vonzó férfiak humora, és a legkevésbé a minimális vonzerővel rendelkező férfiak humorát értékelték.

Ezek az eredmények alátámasztani látszanak a Li és munkatársai (2009) által felvázolt elméleten alapuló feltevésünket, miszerint az adott személy vonzereje alapján határozzuk meg azt, ha nem is tudatosan, hogy mennyire látjuk őt humorosnak, illetve milyen mértékben szeretnénk vele kapcsolatot kialakítani. Ha valakit vonzóbbnak látunk, akkor annak a humorát is magasabbra

értékeljük, mivel a humor és a rá adott reakció a társas érdeklődés eszközeként funkcionál ebben a folyamatban, vagyis általa jelezzük vissza a másik fél számára az iránta érzett szimpátiánk mértékét.

HARMADIK VIZSGÁLAT

Módszer

A vizsgálatban 178 személy (134 nő, 44 férfi), egyetemre járó, nappali szakos hallgatók vettek részt. A résztvevők 18 és 26 év közötti életkorúak voltak (M:21,01; SD:1,36). A részvétel feltétele volt, hogy a személyek aktuális legjobb barátjával való kapcsolata legalább egy éve tartson.

Az vizsgálatban felhasznált eszköz a Humor Stílus Kérdőív (HSK; Martin és mtsai., 2003) volt. A HSK egy 32 itemből álló, az egyénre jellemző humorstílusok értékeit mérő vizsgálati eszköz. Négy, egyenként 8 itemből álló alskálát tartalmaz, melyek mindegyike az egyéni humorhasználat egy-egy eltérő aspektusát méri. A két pozitív alsála egyike a *Kapcsolatépítő humor* (pl.: „Sokat nevetek és viccelődöm a barátaimmal.”), másika pedig az *Énvédő humor* (pl.: „A humoros életfelfogásom megvéd attól, hogy túlságosan ideges vagy depressziós legyek a dolgok miatt.”) méri; a két negatív alskála pedig az *Agresszív humor* (pl.: „Ha valaki hibázik, gyakran ugratom emiatt.”), valamint az *Énleértékelő humor* (pl.: „Gyakran próbálok az emberekkel megkedveltetni magam azáltal, hogy vicces dolgokat mondok a gyengeségeimről, baklövéseimről vagy hibáimról.”) egyénre jellemző szintjét mutatja meg. A válaszadóknak egy hét pontos Likert-skálán azt kell megadniuk, hogy az adott jellemzéseket mennyire látják igaznak önmagukra, illetve a legjobb barátaikra vonatkozóan.

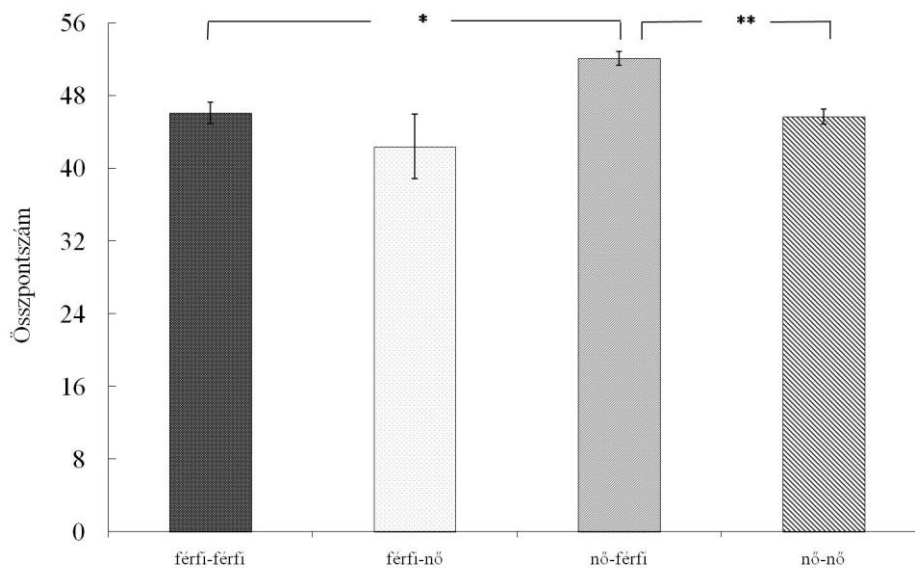
A mérőeszköz több vizsgálatban is felhasználtuk. Az összesített adatok alapján számolt, az egyes skálákra vonatkozó belső konzisztencia-értékeket lásd a hatodik vizsgálat eredményeinek leírásánál.

A vizsgálat két egymást követő fázisból tevődött össze. Az első részben a vizsgálati személyek saját magukra vonatkozóan töltötték ki a kérdőívet. A második fázisban arra kértük a résztvevőket, hogy gondoljanak a legjobb barátjukra, és ezt követően őrre vonatkozóan töltsék ki a kérdőív második részét (ami szintén a HSK állításait tartalmazta). A legjobb barát meghatározásánál azért kértük a kategóriával kapcsolatosan elsőként eszükbe jutó személyre vonatkozóan kitölteni a kérdőívet, hogy ezzel kiküszöböljük a mérlegelésen alapuló, nem elsősorban érzelmileg beágyazott kapcsolatok jellemzését.

Eredmények

A kapott adatok nagyjából megfelelnek az egyes humorstílusok nemek szerinti elkülönülő mintázatának, vagyis a vizsgálatban részt vevő személyek barátainak a neme a fő meghatározója az egyes humorskálákon nekik tulajdonított értékeknek. Érdekes eredmény azonban, hogy a nők férfi

legjobb barátjukat szignifikánsan humorosabbnak látják, mint a szintén férfi legjobb baráttal rendelkező férfiak barátaikat ($F(2,170)=11,477, p>0,001; M=52,08$ vs. $46,10$) (lásd: 3. ábra).

3. ábra Az kapcsolatépítő humorskála legjobb barátira vonatkozó értékei a saját és legjobb barát neme szerinti csoportokban, valamint a csoportok közötti különbségek (* - $p<0,05$, ** - $p<0,001$)

A legjobb barát neme szerinti csoportok átlagainak összehasonlításán túl fontos kérdés még a saját humorstílus megjelenésének mikéntje a baráti kapcsolatokban. A humorstílusok hasonlóságát Pearson-féle korrelációs elemzéssel teszteltük, a nemekre és a legjobb barátok neme szerinti csoportokra vonatkozóan.

A nők a legjobb barátaikkal a két negatív humorstílusban mutatnak hasonlóságot. A saját agresszív humor pozitív korrelációs kapcsolatban áll a legjobb barát agresszív humorával ($r=0,341, p<0,001$). A saját éneértékelő humor pedig a legjobb barát mindkét negatív humorstílus-értékével szignifikáns kapcsolatban áll: a barát éneértékelő humorával ($r=0,386, p<0,001$), és a barát agresszív humorával is ($r=0,245, p=0,004$) közepes mértékű pozitív korrelációt mutat. A pozitív humorstílusok vonatkozásában csupán egy tendencia-jellegű kapcsolat jelentkezik, a saját és a legjobb barát kapcsolatépítő humora mutat ilyen jellegű hasonlóságot egymással ($r=0,150, p=0,84$).

A férfiak a nőkkel ellenkezően a két pozitív humorstílusban mutatnak hasonlóságot a legjobb barátaikkal a korrelációs elemzés tanulsága szerint. A kapcsolatépítő humorban ($r=0,377, p=0,012$), és az éneértékelő humorban ($r=0,399, p=0,007$) jelenik meg pozitív korrelációs kapcsolat a saját és a legjobb barátok humorértékei között. Emellett az agresszív humorstílus értékei tendenciaszerű pozitív korrelációt mutatnak a saját és a barát értékek között ($r=0,279, p=0,66$).

NEGYEDIK VIZSGÁLAT

Módszer

A vizsgálat két részből tevődött össze. Elsőként 36 pár mindkét tagjával töltöttük ki a felhasznált tesztbateriát, a második részben pedig 42 párkapcsolatban élő személy válaszolt a kérdéseinkre önmagára és a partnerére vonatkozóan. A résztvevőket a korábban bemutatott humorstílus kérdőív kitöltésére kértük, valamint a párkapcsolatukkal való elégedettségre vonatkozóan tettünk fel nekik kérdéseket.

A részvétel kritériuma az volt, hogy párok minimum három hónapja járjanak együtt, felső határa nem volt az együtt eltöltött időnek.

A párok tagjainak legtöbbször a húszas éveinek első felében jár, a nők átlagéletkora 22,2 év (SD: 4,34), a férfiaké pedig 23,2 év volt (SD: 4,70). A kapcsolatok időtartamának tekintetében jelentős eltéréseket mutattak a résztvevők, a három hónapos minimumtól a 23 éves (276 hónap) maximumig, az átlagos kapcsolati időtartam 33,7 hónap volt (SD: 49,3). A párkapcsolatban élő minta tagjainak átlagéletkora 32,5 év (SD: 10,22), ezen belül a nőké 31,6 év (SD: 9,6), a férfiaké pedig 33,7 év (SD: 11,2) volt. A kapcsolatok időtartamának tekintetében jelentős eltéréseket mutattak a résztvevők, az egy éves (12 hónap) minimumtól a 38 éves (456 hónap) maximumig, az átlagos kapcsolati időtartam 110,8 hónap volt (SD: 122,9). A partnerek életkorának átlaga a nők esetében 34,0 év (SD: 11,02), a férfiak esetében pedig 31,9 év (SD: 8,9) volt.

Eredmények

A párkapcsolatban élő felek közötti humorstílus hasonlóságát Pearson-féle korrelációs elemzéssel teszteltük az azonos és eltérő dimenziójú humorfajták között. Az elemzés a várakozásainkkal ellentétes eredményre vezetett, a kapcsolatban élő párok önjellemzése szerint az azonos humorstílusok tekintetében nincs hasonlóság a felek értékei között. A pozitív humor két összetevője közül sem a kapcsolatépítő humor ($r=0,088$, $p=0,610$), sem pedig az énvédő humor a felekre jellemző értéke ($r=0,090$, $p=0,602$) nem áll összefüggésben egymással. Hasonló a helyzet a két negatív humorstílus esetében is, a vizsgált párkapcsolatban élő személyek agresszív humorukban ($r=0,102$, $p=0,553$), és az éneléértékelő humoruk szintje ($r=0,134$, $p=0,436$) sem hasonlít egymásra a statisztikai adatok alapján. A felek humorstílusai között nem találtunk szignifikáns összefüggést, az egyetlen kapcsolat egy pozitív irányú, tendenciaszintű összefüggés volt a nők éneléértékelő-, és a férfiak agresszív humora között ($r=0,302$, $p=0,074$). A vizsgálat második felében a kísérleti személyek önmagukat, majd ezt követően a párjukat értékelték a HSK skáláin, amely alapján arról kaphatunk képet, hogy ők milyennek látják a párjukat önmagukhoz képest. Az egyes humorstílusok itt sem mutattak hasonlóságot az egyén és a partner között, viszont itt már felfedezhető volt bizonyos típusú humorhasonlóság a humor eltérő elemei között. A felek párjainak kapcsolatépítő humora pozitív

korrelációs kapcsolatban áll a párok énvédő humorával ($r=0,533$, $p<0,001$), valamint agresszív ($r=0,339$, $p<0,05$) és éneleértékelő humorával is ($r=0,477$, $p<0,01$). A partnerek énvédő humora a kapcsolatépítő humorral mutatott korreláció mellett az éneleértékelő humorral is összefüggésben áll ($r=0,452$, $p<0,01$).

A humorhasonlóság nem állt összefüggésben a felek kapcsolattal való elégedettségének mértékével, ugyanakkor az egyes humorskálák egyéni értékei kapcsolatban álltak az elégedettséget mutató egyes tényezőkkel. Ilyen volt például az, hogy a saját énvédő humor a kapcsolat időtartamával áll pozitív összefüggésben ($r=0,297$, $p=0,056$), valamint a kapcsolati elégedettségnek azon mérőszámával, mely szerint mennyi a valószínűsége a válaszadó szerint, hogy egy év múlva még együtt lesznek-e párjával ($r=0,299$, $p=0,056$). A negatív humorskálák közül saját agresszív humor egyik mért kapcsolati mutatóval sem állt kapcsolatban, míg a saját éneleértékelő humor pedig a partnerek közötti humorizálás gyakoriságával mutatott tendenciaszintű pozitív kapcsolatot ($r=0,274$, $p=0,079$). A partner agresszív humora a kapcsolattal való elégedettséggel áll negatív irányú, tendenciaszintű korrelációban ($r=-0,296$, $p=0,057$), valamint a pár egy év múlva való együttléte valószínűségével ($r=-0,278$, $p=0,075$). A partner negatív, éneleértékelő humora is a közös viccelődés előfordulási gyakoriságával függ össze pozitív irányban ($r=0,331$, $p<0,05$).

A kapcsolaton belüli humorhasonlóság a saját és a partner humorának általános megítélésében jelentkezett, a résztvevők e két mutató alapján hasonlóan látják saját humorérzéküket a párjukéhoz ($r=0,308$, $p<0,05$).

A saját humorra vonatkozó általános értékelés a kapcsolatnak a válaszadók szerinti tartósságának valószínűségével is pozitív kapcsolatban áll ($r=0,436$, $p<0,01$), de a partner humorának általános megítélésével már nem áll fenn ilyen jellegű kapcsolat ($r=-0,027$, $p=0,866$).

ÖTÖDIK VIZSGÁLAT

Módszer

288 fő töltötte ki a kérdőíveket, ebből 142 férfi és 146 nő. A férfiak életkora a 18-39 év közötti tartományba esett, az átlagéletkoruk 22,95 év volt (SD: 4,37). A nők életkori tartománya 18-34 év, átlagéletkoruk 19,8 év volt (SD: 1,69). A vizsgálatban való részvételnek nem volt előfeltétele, az aktuális kapcsolati státusztól függetlenül minden a tesztekkel hiánytalanul kitöltő személy adatait felhasználtuk.

A vizsgálatban a baráti kapcsolatok vizsgálatánál alkalmazott módszerhez hasonlóan arra kértük a résztvevőket, hogy elsőként önmagukra, ezt követően pedig a számukra ideálisnak tartott partner humortulajdonságaira vonatkozóan kellett kitölteniük az alkalmazott kérdőívet.

Homogámia a férfiak humorpreferenciáiban

Az első hipotézis tesztelésére a Pearson-féle korreláció módszerét alkalmaztuk. Az elemzés alátámasztotta feltételezésünket mindkét nemre vonatkozóan mind a négy humorstílus esetében.

A férfiak a kapcsolatépítő humorukat tekintve önmagukhoz hasonló értékkel rendelkező nőket tartanak ideálisnak ($r=0,485$, $p<0,001$). Emellett a kapcsolatépítő humor-értékük az ideális partner énvédő humor-szintjével is hasonlóságot mutatott ($r=0,248$, $p<0,01$), a két negatív humorstílus értékeivel viszont nem állt fenn ilyen jellegű kapcsolat.

A férfiak énvédő humorukban szintén önmagukhoz hasonló partnert szeretnének ($r=0,499$, $p<0,001$), valamint az előzőleg említettek szerint a pozitív kapcsolatépítő humorukban is hasonlóságot mutatnak ehhez a rá jellemző értékhez. A negatív humorstílusokkal ebben az esetben sem állt fenn kapcsolat.

A férfiak agresszív humorukban is homogám partnerválasztásra törekednek ($r=0,560$, $p<0,001$), de ez a jelleg más humorjegyekkel nem mutatott kapcsolatot.

Az éneértékelő humorban is érvényesül a homogámiára törekvő tendenciája a férfiaknak, akik az önbecsülésükhöz szorosan kapcsolódó humorjegyekben is magukhoz hasonló párt választanának a leginkább ($r=0,595$, $p<0,001$). Emellett a negatív humorstílusnak ezen részének értékei hasonlóságot mutatnak a két pozitív humorskálával, a kapcsolatépítővel ($r=0,180$, $p<0,05$) és az énvédővel is ($r=0,203$, $p<0,05$) egyaránt.

A férfiak által preferált partnerek humorában pozitív irányú összefüggés mutatkozott a két pozitív ($r=0,426$, $p<0,001$) és a két negatív humorstílus között ($r=0,288$, $p=0,001$) egyaránt.

Homogámia a nők humorpreferenciáiban

A nők a hozzájuk hasonló kapcsolatépítő humorú férfiakat részesítenék előnyben a partnerválasztás során ($r=0,452$, $p<0,001$), a többi három humorstílus nincs összefüggésben ezen skála értékeivel.

Az énvédő humorban is a hasonlóságra törekvés érvényesül a nők részéről ($r=0,491$, $p<0,001$), de a többi három humordimenzióval ez a jelleg sem mutat hasonlóságot.

A nők negatív humora is hasonló meghatározottsággal bír. Agresszív humorukat tekintve önmagukhoz hasonló partnert szeretnének az eredményeink alapján ($r=0,595$, $p<0,001$), valamint az éneértékelő humoruk vonatkozásában is szintén ezt a tendenciát mutatják ($r=0,579$, $p<0,001$). A nők éneértékelő humora emellett tendenciaszintű összefüggésben áll az ideális partnerük pozitív humorstílusával is. A partner kapcsolatépítő humora negatív irányú ($r=-0,147$, $p=0,076$), míg énvédő humora pozitív irányú kapcsolatot mutat ($r=0,139$, $p=0,093$) a saját éneértékelő humorértékükkel.

Komplementaritásra törekvés a pozitív és a negatív humorskála értékeiben

A saját értéktől eltérő ideális partnerre vonatkozó humorpreferenciák preferenciák ellenőrzését páros mintás t-próbák alkalmazásával végeztük el. Az egyes skálák saját magukra-, és az ideális partnerre vonatkozó értékeit lásd a 1. táblázatban.

1. táblázat A férfiak és a nők saját és az ideális partnerre vonatkozó humorskála értékei és az értékek különbségei

Humor stílusok	Férfiak humora és preferenciái			Nők humora és preferenciái		
	Saját	Ideális partner	Komplementaritás (t)	Saját	Ideális partner	Komplementaritás (t)
Kapcsolatépítő	45,9 (7,7)	45 (7,3)	-1,57	46,2 (6,7)	49,2 (6,2)	-5,28***
Énvédő	37,4 (8,2)	39,6 (8)	-3,21***	38,9 (7,8)	44,5 (6,3)	-9,46***
Agresszív	32,1 (8,8)	28,4 (8,8)	5,27***	27,8 (7,2)	24,7 (7,7)	5,62***
Énleértékelő	29 (8,1)	26,4 (7,4)	4,52***	26,9 (7,9)	24 (7,5)	4,94***

* - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$; M-

HATODIK VIZSGÁLAT

Módszer

A vizsgálatban felhasznált tesztek 217 személy töltötte ki (113 férfi, 104 nő), azonban az egyes kérdéssorokra adott hiányos válaszok miatt csak 180 személy adatait (98 férfi, 82 nő) tudtuk felhasználni az adatok elemzésénél. A résztvevő férfiak 18-37 éves korúak voltak (M: 23,2 év, SD: 4,04), a női vizsgálati személyek pedig a 18 és 40 év közötti életkori tartományba tartozók voltak (M: 21,1 év, SD: 3,69).

A korábbról már ismert Humorstílus kérdőív mellett az egyén párkapcsolati önértékelését és kötődési típusát is mértük, arra keresvén a választ, hogyan befolyásolhatja ez a két, a személyközi kapcsolatok fenntartását alapvetően meghatározó dimenzió a saját humorstílust, illetve a párkapcsolati humorpreferenciát. Az önértékelést mérő kérdőív Fletcher, Simpson, Thomas, & Giles (1999) párkapcsolati értékre és az önértékelésre vonatkozó faktoranalitikus elemzésük eredményeként kapott faktorok alkalmazásával készült. A kérdőív kidolgozásában segítséget nyújtott az eredeti vizsgálat egyik szerzője, Alice Boyes, az ő útmutatásai alapján készítettük el a végső változatot. A kérdőív a párkapcsolati értékre vonatkozó önértékelés három dimenzióját méri, a Melegszívűség-megbízhatóság, a Vonzerő-életerő, valamint a Státusz-erőforrások dimenzióit. A teszt összesen 17 állítást tartalmaz,

melyen belül a Melegszívűség-megbízhatóság és a Vonzerő-életerő dimenzióra hat-hat, Státusz-erőforrásokra pedig öt állítás vonatkozott, amelyeknek a saját magukra jellemzőnek ítélt értékét kellett megadni a vizsgálati személyeknek egy hétfokú Likert-skálán. A felhasznált egyszerű állítások a vizsgálatokban kapott alaptulajdonságok egyszerű mondatokba ágyazásával születtek, jól érthető formában (pl.: „Kedves vagyok”; „Kalandos a természetem”).

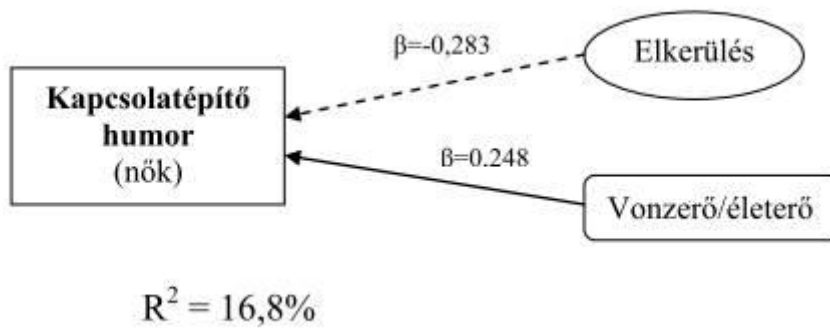
A kötődési stílus mérésére a *Felnőtt Kötődési Kérdőívet* (Adult Attachment Scale) (Collins & Read, 1990) alkalmaztuk. Két alszkalája a szorongás és az elkerülés egyénre jellemző kötődési faktorait méri. A kérdőív eredményei lehetőséget adnak a kötődést befolyásoló jegyeknek egy kontinuum mentén való elhelyezésére a két vizsgált faktor mentén, ami finomabb összehasonlító elemzést tesz lehetővé, mint a korábban használt, három vagy négy kötődési típus elkülönítésére alkalmas mérőeszközök. A teszt 18 itemből állt, vizsgálati személyeknek egy 5-fokú Likert-skálán kellett jelezniük, mennyire érzik magára illőnek az adott, kötődési viselkedéssel kapcsolatos állításokat.

A vizsgálati személyeknek elsőként a Humorstílus Kérdőív (HSK) állításait kellett értékelniük saját magukra vonatkozóan. Ezt követte a Felnőtt Kötődési Kérdőív, majd az Önértékelési kérdőív, melyek állításait szintén saját magukra vonatkozóan kellett értékelni a vizsgálati személyeknek. A vizsgálat negyedik, záró részét pedig szintén a HSK kitöltése képezte, de immár az általuk ideálisnak tartott partner humorjellemeire vonatkozóan.

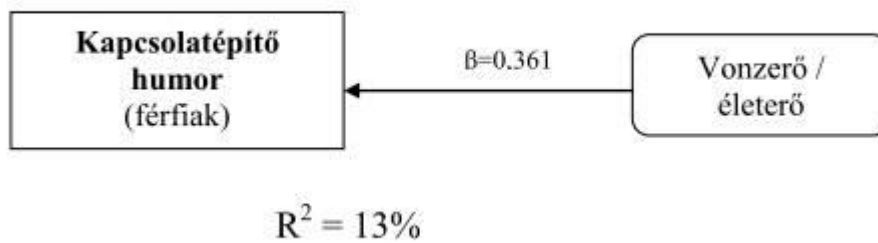
Eredmények

Az elemzés megkezdése előtt a kérdőívek belső konzisztenciáját ellenőriztük, amit azért kellett elvégezni, mivel az alkalmazott teszteknek még nem készült magyar standardja. A Humor Stílus Kérdőív skálái és belső konzisztencia-értékei: Kapcsolatépítő humor ($\alpha=0,812$), Énvédő humor ($\alpha=0,703$), Agresszív humor ($\alpha=0,769$), Énleértékelő humor ($\alpha=0,622$). Az Önértékelési Kérdőív dimenziói és belső konzisztencia-értékei: Megértő-megbízható dimenzió ($\alpha=0,861$), Vonzerő-életerő dimenzió ($\alpha=0,764$), Státusz-erőforrások dimenzió ($\alpha=0,842$). A Felnőtt Kötődési Kérdőív faktorai és belső konzisztencia-értékei: Szorongás faktor ($\alpha=0,674$), Elkerülés faktor ($\alpha=0,671$). Míg az intelligenciatesztekben a Cronbach-alfa mutató elvárt értéke 0,8 körül mozog, addig az attitűdskálák esetében már a 0,6-es érték felett már jónak tekinthető, tehát a kérdőívek belső konzisztencia szempontjából való megbízhatósága megfelelőnek bizonyult.

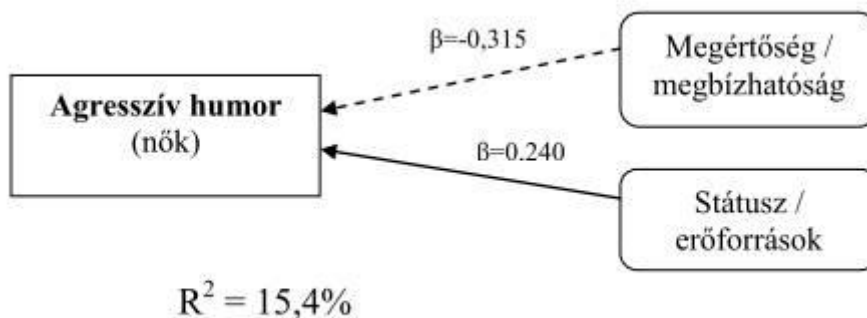
Az elemzés során az egyéni és a preferált partnerek humorstílus jegyei, valamint a két kötődési (szorongás, elkerülés) és a három önértékelési dimenzió (megértőség / megbízhatóság, vonzerő / életerő, státusz / erőforrások) bevonásával lineáris regressziós elemzéseket végeztünk, melynek során az egyes humorstílus-jellemzők kötődési és önértékelési háttértényezői kívántuk feltárni. A következő ábrákon az érdekesebb eredmények láthatók (4-9. Ábra).

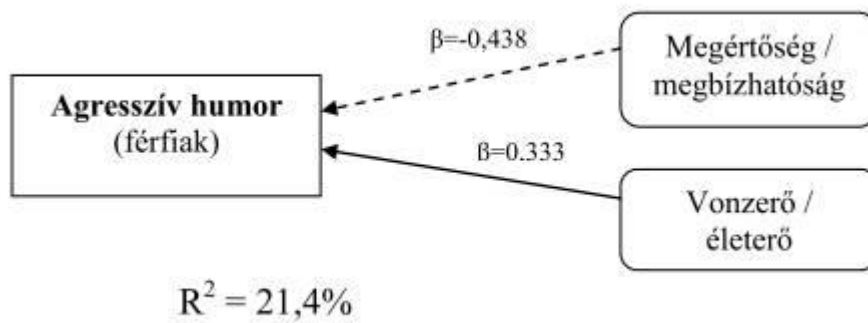
4. ábra A nők kapcsolatépítő humorát befolyásoló kötődési és önértékelési dimenziók lineáris regressziós modellje. A folytonos vonal a pozitív, a szaggatott vonal a negatív irányú kapcsolatot jelzi.

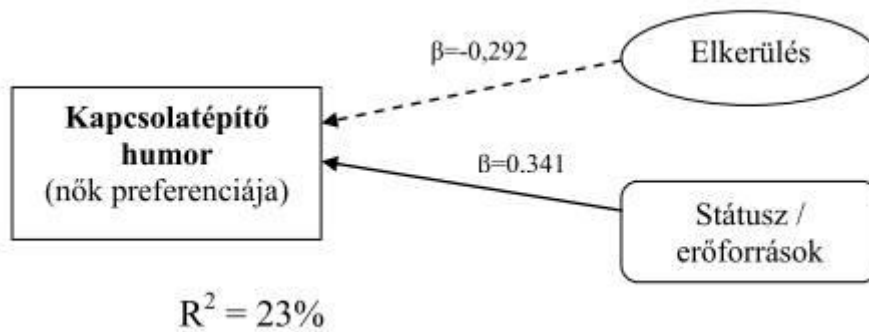
5. ábra A férfiak kapcsolatépítő humorát befolyásoló kötődési és önértékelési dimenziók lineáris regressziós modellje. A kötődési dimenziók az elemzés szerint nem gyakorolnak hatást erre a humorstílusra. A folytonos vonal a pozitív, a szaggatott vonal a negatív irányú kapcsolatot jelzi.

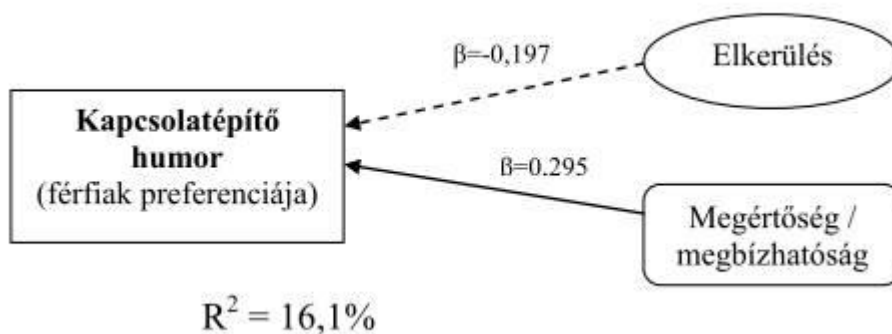
6. ábra A nők agresszív humorát befolyásoló kötődési és önértékelési dimenziók lineáris regressziós modellje. A kötődési dimenziók az elemzés szerint nem gyakorolnak hatást erre a humorstílusra. A folytonos vonal a pozitív, a szaggatott vonal a negatív irányú kapcsolatot jelzi.

7. ábra A férfiak agresszív humorát befolyásoló önértékelési dimenziók lineáris regressziós modellje. A kötődési dimenziók az elemzés szerint nem gyakorolnak hatást erre a humorstílusra. A folytonos vonal a pozitív, a szaggatott vonal a negatív irányú kapcsolatot jelzi.

8. ábra A nőknek a férfiak kapcsolatépítő humorára vonatkozó preferenciáját befolyásoló kötődési és önértékelési dimenziók lineáris regressziós modellje. A folytonos vonal a pozitív, a szaggatott vonal a negatív irányú kapcsolatot jelzi.

9. ábra A férfiaknak a nők kapcsolatépítő humorára vonatkozó preferenciáját befolyásoló kötődési és önértékelési dimenziók lineáris regressziós modellje. A folytonos vonal a pozitív, a szaggatott vonal a negatív irányú kapcsolatot jelzi.

MEGBESZÉLÉS

Vizsgálatainkban a humor társkapcsolatokban játszott szerepének háttérét és szerveződését elemeztük. Az egyénre jellemző humorpreferencia testi és személyiségbeli jellemzőkkel mutatott összefüggéseit, valamint a humornak a párválasztási folyamatban játszott szerepét vizsgáltuk az első blokkban. Ezt követte a kiemelt társkapcsolatok jellemző humorstílus szempontjából történő vizsgálata, az asszortatív partnerválasztás megjelenési felületeinek és lehetséges háttértényezőinek körüljárása a baráti és a párkapcsolatokra vonatkozóan.

A Sheldon-féle személyiségtipológiai állítás vizsgálata során arra jutottunk, hogy az introvertált személyiséggel rendelkező túlsúlyos személyek nagyobb mértékű humorpreferenciát mutattak, mint a normál súlyú vagy sovány testalkatú társaik. Ez a különbség azonban az extrovertált személyek esetében nem jelentkezik, az ő humorpreferenciájuk nem mutat összefüggést a testtömeg-indexükkel. Érdekes módon tehát nem a várt, extrovertált humorpreferencia mutatkozik az eredményekben, hanem egy ezzel részben ellentétes hatás, amely azonban jól értelmezhető az evolúciósan kialakult párválasztási mechanizmusok alapján. A párválasztáshoz kapcsolódó trade-off stratégiák kompenzációs mechanizmusokat működtetnek, melyek a belső és külső erőforrások és képességek függvényében alakítják ki az egyén számára legmegfelelőbbnek tűnő preferenciákat és viselkedést. Az inkább introvertált személyek számára a szociális kapcsolatok kialakítása és fenntartása (ezen belül a párválasztás is) nagyobb energia-ráfordítást feltételez, mint az extrovertáltak esetében. Ez utóbbiak esetében a költségeket tovább növelheti az egyén túlsúlya, amely a fizikai vonzerő csökkenését eredményezi. Ezt a hatást ellensúlyozhatja a nagyobb mértékű humorpreferencia, melynek jótékony hatásai mind a szociális kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, mind pedig az egyéni mentálhigiénés funkciók működtetésében egyaránt jelentkezhetnek, kompetitív párválasztási előnyt biztosítva az egyén számára.

Második vizsgálatunkban a humor vonzerőre gyakorolt konkrét hatását kívántunk vizsgálni. Az eredményeink alapján úgy tűnik, hogy sem a nők, sem pedig a férfiak kezdeti preferencia-döntéseit nem befolyásolja számottevően a lehetséges partner humora. A nők nem részesítették előnyben az aktív humorú férfit a passzív humorúval szemben, de a férfiak sem látták vonzóbbnak a passzív, reaktív humorú nőket, mint akik aktívan humorizáltak (vagy esetleg a humor nélkülözően kommunikáltak). Ezzel szemben azonban a nők és a férfiak is az általuk vonzóként értékelt ellenkező nemű személyek humorérzékét is magasabbra értékelték, minél vonzóbb volt számukra az illető, annál jobbnak találták a humorát is.

Ez az eredmény az érdeklődésindikátor-modellben megfogalmazottakkal harmonizál, vagyis azzal a feltevessel, hogy a humor és kísérőjelenségei elsődleges funkciója a két fél közötti kapcsolatra vonatkozó visszajelzés. Ha az aktuális kapcsolatot fenn akarjuk tartani, akkor többet humorizálunk a partnerrel, illetve gyakoribb és intenzívebb visszajelzéseket adunk az ő humorára. A kapcsolaton belüli humorizálás és a rá adott reakciók alapján nagyon jól feltárható a két fél közötti kapcsolati

érdeklődés mértéke. Ha az adott személyt kezdetben vonzónak találjuk, akkor a humorát is felruházzuk a meleg, szeretetteljes címkével, ami a rá adott pozitívabb reakciók megjelenését segíti elő.

A következőkben a humor társkapcsolatokon belüli szerveződését vizsgáltuk, elsőként a baráti, majd pedig a párkapcsolatok vonatkozásában. A baráti kapcsolatok közül is a legjobb baráttal fenntartott kapcsolat az, ami a nem rokoni alapon szerveződő informális kapcsolataink prototípusának tekinthető. Eredményeink azt mutatják, hogy a humorstílusokban mutatkozó hasonlóság is nemek szerinti különülést mutat, a férfiak a két pozitív (kapcsolatépítő és énvédő) humortípusban, a nők pedig a két negatív (agresszív és énléértékelő) humorstílusban mutatnak hasonlóságot a legjobb barátaikkal. A férfiak legjobb barátaikat önmagukhoz hasonló humorérzékűnek látják, ami kiküszöböli az esetleges rivalizálásból adódó feszültségeket. Nem kell aggódnunk a barátjuk esetlegesen az övéknél jobb, nagyobb társas elismertséget kiváltó humora miatt, vagyis hasonló mértékben profitálnak a humorhasználatból adódó esetleges előnyökből. Emellett a pozitív humorhasonlóság a két fél kommunikációját is megkönnyíti, mivel értik egymás humorát, de ehhez nem társul a riválisok leértékelésére használt negatív humor hasonlósága.

Ez utóbbi viszont a női baráti kapcsolatokon belül mutat hasonlóságot, aminek az oka a nők férfiakétól eltérő szociális stratégiáiban keresendő. A férfiak szövetségrendszerei a nyílt érdekérvényesítésen alapulnak, míg a nők a szociális céljaik eléréséhez inkább az empátia és a burkolt agresszió eszközét használják fel leginkább. Ezáltal a riválisaikat gyengítik és a saját presztízstüket erősítik a referenciacsoportjukon belül. Ennek az eszköztárnak fontos részét képezi a humor, mind indirekt agressziós eszköz. Alkalmazása révén a saját presztízst anélkül képes növelni használója, hogy nyílt konfrontációt kellene felvállalni riválisaival, fenntartva az esetleges későbbi szövetségkötés esélyét. A nők legjobb barátaikhoz hasonló hatékonysággal képesek használni ezt az eszközt, ami szintén megkönnyíti számukra a kapcsolat fenntartását. Emellett az önirányított agresszív humorban mutatkozó homogámia pedig a felek hasonló önértékelését mutatja, ami a jól működő női informális kapcsolatoknak szintén kulcstényezője.

A párkapcsolatban megjelenő humorstílus-hasonlóságot feltáró vizsgálataink eredményei nagyrészt megfeleltethetőek egy korábbi, hasonló jellegű, a személyiségdimenziókban mutatkozó párkapcsolati homogámiát feltárni szándékozó vizsgálat sorozat eredményeihez (Figueredo és mtsai, 2006). Eredményeink azt mutatják, hogy az egyes humorstílusokra vonatkozóan is jelen vannak a párválasztás témakörével foglalkozó széles körű evolúciós pszichológiai tárgyú vizsgálatok által többszörösen alátámasztott abszolút és relatív preferenciák. Az emberek olyan partnereket keresnek, akik hasonlatosak hozzájuk mind a négy humorstílusban (pozitív asszortatív párválasztás), de ugyanakkor szeretnék, ha ezek a partnereket az övéknél magasabb szintű pozitív humoralkalmazás, és a sajátjuknál alacsonyabb mértékű negatív humorhasználat jellemezné (komplementaritás, vagy negatív asszortatív párválasztás). A párkapcsolatban élő személyek esetében viszont ez az előzetes preferencia már nem vezet a humorstílusbeli hasonlósághoz, és a párkapcsolatokban gyakran

megjelenő kognitív torzítások dacára (Boyes & Fletcher, 2007) sem látják önmagukhoz hasonlóan partnerüket a jellemző humormintázata tekintetében. José Figueredo és munkatársai (2006) a személyiségdimenziókra vonatkozó hasonló eredményeik magyarázatában a párpreferenciák és az aktuális kapcsolatok közötti különbségtétel fontosságára hívják fel a figyelmet. Az egyes jellegekre vonatkozó idealizált preferenciák irányítják a párválasztásunkat, azonban a tényleges döntéshozatalban nagyszámú tulajdonságot kell egyszerre figyelembe vennünk. A kapcsolatok sikerességét ezek az elvárások között érvényesülő trade-off mechanizmus hatékony működése képes garantálni. Feltehetően a humorban mutatkozó hasonlóság fontos ugyan a kapcsolatok működése szempontjából (mint ahogy azt a baráti kapcsolatok humorhasonlóság-elemzése során kimutattuk), de nem az egyedüli, és nem is a legfontosabb eleme a kapcsolatok sikeres működésének.

Figueredo és munkatársai a párkapcsolatban élő személyek között a saját észlelt párértékükben találtak hasonlóságot, vagyis abban, hogy milyen értéket képviselőnek látják önmagukat a párválasztás piacán. A párérték tűnik tehát egy átfogó, a kapcsolatok működése szempontjából alapvető meghatározó faktornak tűnik. A hasonló párértékű felek számára az együtt maradás a leginkább kifizetődő, mivel minden egyéb esetben az egyik résztvevő fél úgy látná, hogy a befektetéseiért cserébe jobbat is kaphatna, ami a kapcsolati stabilitásra negatív irányú hatást gyakorolna. Ebből kiindulva vizsgálatsorozatunk zárásaként az észlelt párkapcsolati érték humorpreferenciákra gyakorolt hatását néztük meg, kiegészítve a társkapcsolati működést szintén nagymértékben befolyásolni látszó felnőttkori kötődési mintázat hatásainak feltárásával.

Úgy tűnik, hogy az egyéni humorpreferenciákat csak kis mértékben határozza meg a személy párértékére vonatkozó önészlelése és a kötődési dimenziókon elfoglalt helye. A nők esetében az egyetlen közvetlen hatás az ideálisnak tartott partner pozitív, kapcsolatépítő humorára vonatkozóan jelentkezett, amit a nő státusza pozitívan, míg az Elkerülés dimenzióan elfoglalt helye negatívan befolyásol. A férfiaknál is csak a pozitív humorstílus-elvárásokat befolyásolták a vizsgált dimenziók (pl.: minél megbízhatóbbnak látják magukat szociálisan, annál inkább fontos számukra a partner pozitív, kapcsolatépítő humora, amely az Elkerülés kötődési dimenzióan elfoglalt helyükkel ellentétes irányú kapcsolatban áll), a negatív humordimenziókkal kapcsolatos elvárásokat nem határozták meg. Az egyénre jellemző humorstílusok viszont több ponton is összefüggésben állnak az önértékelés és a kötődés dimenzióival, amiből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a saját humorstílus kialakítását befolyásolják a társkapcsolati működést befolyásoló fontos háttértényezők, de ezeknek a hatása a humorpreferenciákra vonatkozóan csak közvetetten módon, a saját humorstílushoz alakított preferenciák kialakításában jelentkezik.

Összességében kijelenthetjük, hogy a humor fontos befolyást gyakorol kapcsolatainkra, az egyének a hozzájuk hasonló humorstílussal rendelkező partnerek társaságát részesítik előnyben. A hasonlóság mértékét és előfordulásának dimenzióját meghatározza az adott kapcsolat természete, illetve a preferenciát mutató személy neme is.

IRODALOM

- Barelds, D. P. H. & Barelds-Dijkstra, P. (2010). Humor in intimate relationships: Ties among sense of humor, similarity in humor and relationship quality. *Humor: International Journal of Humor Research*, 23(4), 447–465.
- Bereczkei, T., Gyuris, P., Köves, P. & Bernáth, L. (2002). Homogamy, genetic similarity, and imprinting; parental influence on mate choice preferences. *Personality and Individual Differences*, 33, 677–690.
- Boyes, A., & Fletcher, G. J. O. (2007). Mateperceptions of bias in intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(2), 286-306.
- Bressler, E. R., Martin, R. A., & Balshine, S. (2006). Production and appreciation of humor as sexually selected traits. *Evolution and Human Behavior*, 27, 121–130.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 644-663.
- Feingold, A. (1992). Gender differences in mate selection preferences: A test of the parental investment model. *Psychological Bulletin*, 112(1), 125-139.
- Figueredo, A. J., Sefcek, J. A., & Jones, D. N. (2006). The ideal romantic partner personality. *Personality and Individual Differences*, 41, 431-444.
- Fletcher, G. J. O., Simpson, J. A., Thomas, G., & Giles, L. (1999). Ideals in intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 72–89.
- Gangestad, S. W., & Simpson, J. A. (2000). The evolution of human mating: trade-off and strategic pluralism. *Behavioral & Brain Sciences*, 23, 573–644.
- Gyuris, P., Bereczkei, T., & Járαι, R. (2010). Személyiségvonások a párválasztásban: Homogámia és/vagy szexuális imprinting. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 65(1), 117-132.
- Kaufman, S. D., Kozbelt, A., Bromley, M. L., & Miller, G. F. (2008). The role of creativity and humor in human mate selection. In G. Geher & G. F. Miller (Eds.), *Mating Intelligence: Sex, relationships, and the mind's reproductive system*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lauer, R. H., Lauer, J. C. & Kerr, S. T. (1990). The long-term marriage: perceptions of stability and satisfaction. *International Journal of Aging and Human Development*, 31, 189–195.
- Li, N., Griskevicius, V., Durante, K. M., Jonason, P. K., Pasiz, D. J., & Aumer, K. (2009). An Evolutionary Perspective on Humor: Sexual Selection or Interest Indication? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 923-936.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48–75.
- Miller, G. F. (2006 [2000]). *A párválasztó agy*. Budapest: Typotex Kiadó.

- Murstein, B. I. & Brust, R. G. (1985). Humor and interpersonal attraction. *Journal of Personality Assessment*, 49, 637–640.
- Priest, R. F., & Thein, M. T. (2003). Humor appreciation in marriage: Spousal similarity, assortative mating, and disaffection. *Humor: International Journal of Humor Research*, 16, 63–78.
- Sprecher, S., & Regan, P. C. (2002). Liking some things (in some people) more than others: Partner preferences in romantic relationships and friendships. *Journal of Social & Personal Relationships*, 19(4), 463–481.